

Rozhovor s Kamilou Němečkovou

ČLOVĚK SI DNES EKLEKTICKY STAVÍ SVŮJ DUCHOVNÍ SVĚT

Ivan O. Štampach

Mgr. et Mgr. Kamila Němečková, Ph.D. (*1969), obhájila svoji doktorskou disertační práci na téma *Nenáboženská spiritualita v postmoderní době na Katedře obecné teorie a dějin umění a kultury (kulturologie)*. Tam v letech 2007–2013 přednášela předměty *Spiritualita a kultura* a *Spiritualita v kontextu současné vědy*. Věnuje se přednáškám pro laickou i odbornou veřejnost a připravuje interdisciplinární vzdělávací projekt v intencích *Nového paradigmatu*. Dlouhodobě se také zabývá individuálním procesem a snovou symbolikou a v rámci uvedených témat se věnuje i poradenství.

Napsala jste doktorskou disertační práci na téma nenáboženské spirituality. Výběr z ní jste vydala knižně pod názvem *Kapitoly k nenáboženské spiritualitě* (Praha: Carpe Momentum, 2016). Rád bych se napřed zeptal, jak jste se během studia a osobního života dostala k tomuto tématu a zda se mu věnujete nadále.

Profesně jsem se začala profilovat na univerzitě v rámci diplomové práce, kde jsem dělala výzkum spirituality jógového hnutí, vedoucím práce mi tehdy byl profesor Pavel Říčan. Komplexnější pohled na spiritualitu jsem ale rozvinula až v disertační práci a následně v přednáškách. Dnes je to téma mého života. Nicméně je důležité dodat, že aby se vaše práce nestala bezduchým vědeckým konceptem, je potřeba mít respekt k celé oblasti spirituality a ke změněným stavům vědomí a je dobré umět se v nich i pohybovat.

Můj příběh se spiritualitou začal právě v tomto duchu, a to mnohem dříve. Od mládí jsem zažívala podivné stavy a zážitky, které byly v rámci vládnoucího materialistického paradigmatu nevysvětlitelné. A tak jsem četla a pátrala v knihách a chtěla jsem vědět: Co se mi to vlastně děje? A proč? Psychospirituální krize na přelomu tisíciletí mi posunula mantinely možného ještě dál. Hledala jsem vysvětlení stejně tak silně jako odpovědi na otázky po smyslu života. A tohle puzení jít hluboko mě drží dodnes. Postupně se přede mnou otevřela bohatá oblast studia související s individuálním procesem a zároveň jsem se spiritualitou začala

zabývat v širokých transdisciplinárních souvislostech, které nese tzv. nové paradigma a které odkrývají úplně jiný možný příběh, než jaký se stále učíme ve školách.

Slovo „spiritualita“ se původně používalo pro školy duchovního života v rámci křesťanství. Dnes se o spiritualitě mluví nezávisle na náboženství. Může být od náboženských tradic zcela oddělena? Vybírá si z nich něco?

Předně je třeba zdůraznit, že pojem spirituality je dnes pojímán mnohem šířeji. Spiritualita je vnímána jako jedna ze stránek osobnosti, jsme bytosti bio-psycho-socio-spirituální. Je tedy čímśi, co k člověku neodmyslitelně patří, a co ho činí lidským jedincem, od kladení si otázek po smyslu a konečnosti života, vnímání morálky a našich životních hodnot až po prožívání duchovně významných změněných stavů vědomí třeba v kontemplaci či meditaci.

Naše duchovní stránka ale není pevně usazena někde v nebi. Projevuje se, když jsme třeba zaplaveni silnými dojmy v přírodě, v hudbě nebo umění, když jsme pohnuti soucitem, hýbe námi naše svědomí, nebo v extázi tance či sportu,

Kamila Němečková. Foto: archiv K. N.

nebo se čerstvě zamílujeme. Naše spiritualita také nemusí být jen pozitivní, ale může být i zakrnělá, nerozvinutá, narcisticky orientovaná na vlastní ego-pocit, destruktivní, například u náboženských fanatiků, nebo popíraná a žitá v tzv. kryptoreligiozitě, kdy si člověk zbožšťí cokoli, co může zbožstit, počínaje ideologiemi a konče konzumem.

V obecném povědomí spiritualitu vnímáme nejvíce v pozitivní rovině, a to jako proces kultivace vyšších etap vědomí. Tedy jako péči o naši duši, kdy se snažíme v otevřenosti a autenticitě hledat cestu k vyrovnanosti a moudrosti. Mnohdy se k této péči dostáváme až skrze utrpení, kterému se nikdo v životních zkouškách nevyhne. Zejména v těchto situacích se objevuje transcendentní charakter spirituality, kdy *pocítujeme* cosi nevyslovitelného a nepopsatelného, co nás přesahuje. Co nás vede, abychom našli sami sebe, toho, kým skutečně jsme, co nás tlačí, abychom žili naše potenciály a porozuměli smyslu svého života. A co se propojuje i s potřebou překročit sama sebe a cítit spojení s ostatními a se světem.

Tady se obecně spiritualita hodně potkává s náboženskými tradicemi, kte-

ré řeší stejné otázky a už na ně nějakým způsobem odpověděly: Proč jsme tady? Kam jdeme? Jaký žebříček hodnot je pro člověka důležitý a závazný? A jaká je kosmologie, tedy velký příběh dané kultury, kam můžu svůj vlastní příběh zasadit? A z mystických proudů těchto náboženství plynou i odpovědi na otázky: Jaký je duchovní cíl našeho života? A jak ho lze prakticky dosáhnout? Globalizace nám přinesla svobodu přístupu k informacím, jakou jsme nikdy dříve neměli. A lidé usazení v nenáboženské spiritualitě, tedy spiritualitě nezávislé na institucích, tak mají možnost čerpat odpovědi a návody z širokého panteonu duchovní zkušenosti lidstva.

Lze očekávat, že nenáboženská spiritualita nahradí náboženství, která v západním světě zjevně upadají? Na jaké lidské potřeby odpovídá dnes spiritualita mimo náboženství a bez náboženství? Bude nenáboženská spiritualita přijatelná pro lidi, kteří náboženství zavrhli, a čím je zaujme?

Skutečnost je taková, že nenáboženská spiritualita už do značné míry náboženství nahradila. Církev nebyla schopna přizpůsobit se probíhající proměně světa, její jazyk a obsah zůstal někdy až středověký a ze své konzervativnosti ustupuje pomalu a v některých otázkách vůbec. K tomu připočteme, že dnešní člověk víc než kdy jindy vyžaduje svobodu, kterou přinesla postmoderna a následně rozmach digitálních technologií a nechce být nikam tlačena. Lidem přestal vyhovovat systém, který rozhoduje, co je správné, a co si má jedinec myslet, a špatně reagují i na degradování lidského já proti boží velikosti a moci. Důvodů úpadku instituce náboženství je bezesporu víc, ale k tomu nejdůležitějšímu patří, že nedokázalo vytvořit dostatečně široký kanál pro duchovní potřeby člověka 21. století. Náboženství může buď usnadnit prožívání spirituality vytvořením vhodných rámců, nebo může spirituální prožitky právě těmi rámci a také kněžskými jako prostředníky mezi člověkem a Bohem blokovat a omezovat.

Dnes je velká poptávka právě po autentickém duchovním prožitku a po osobním sebepoznání. V porovnání nenáboženské spirituality a religiozity je spiritualita téměř vždy vnímána jako mnohem vřelejší, spojená s láskou, inspirací, celistvostí, hloubkou a tajemstvím.

Statistiky hovoří jasně, obecně v řadě zemích je to zhruba šedesátiprocentní pokles docházky do kostela, který je vyvážen odpovídajícím nárůstem zpráv o prožitku osobní duchovní zkušenosti. Ale sám duchovní zážitek nám neumožní vyhnout se růstu a vývoji, na kterém závisí trvalé duchovní uvědomění jako takové.

Dnes je člověk v pozici, v jaké bývali kdysi heretici. Sám si eklekticky staví svůj duchovní svět, a to má svá velká rizika. Problém, který silně vnímám, je v nedostatku schopnosti rozlišovat v současném supermarketu spirituality. Chybí nám obecný vzdělávací systém, který by dokázal nabídnout dostatečný vzdělanostní základ v působnosti religionistiky, spirituality a jednotlivých světových tradic, aby lidé neupadali do fanatismu, narcistické spirituality nebo nedělali tzv. duchovní bypass.

Co si myslíte o narůstajícím zájmu o psychedelika?

Tato oblast bývá z hlediska spirituality značně problematická. Současný výzkum, který se rozběhl jak v Česku, tak v dalších vědeckých centrech, je skvělá věc. Psychedelika byla našimi předky využívána odnepaměti, a i současné výsledky poukazují na velký potenciál při léčbě depresí, úzkostí, závislostí či následků prožitých traumat. Co je však podstatné, v původním rituálním prostředí, tak i ve výzkumu se dodržují bezpečné podmínky, které přinášejí účinků zajišťují.

Dnes vidím hlavně dvě nebezpečné roviny. Tou první je konzumní užívání psychedelických látek, kdy příslušníci naší kultury většinou nevnímají posvátnost, s jakou naši předci k látkám měnícím vědomí přistupovali. Chybí pak chráněné rituální prostory, kde je možné tento respekt k mysteriu jiné reality prožít, často nejsou vůbec připraveni na vpád obsahů, které mohou do vědomí vstupovat a není zde ani žádný šaman, nebo odborník, který by pomohl s integrací prožitku a s jeho začleněním do života člověka. Tou druhou je častá snaha v této instantní době psychedeliky uspíšit svůj růst, ale bez trvalé a dlouhodobé vnitřní práce na sobě. Tito lidé jsou z mého pohledu jakoby rozdvojeni. Na jedné straně se můžete setkat s vyvráteností v určitých oblastech, a na straně druhé narážíte na hluboké charakterové nedostatky.

Doporučila byste pro pěstování spirituality bez náboženství, v rámci nového paradigmatu nějaké autory ke čtení? Pokud možno v českých překladech nebo přímo autory domácí?

Pro nenáboženskou spiritualitu najdeme poměrně dost zajímavé literatury, ať už Sama Harrise se *Spiritualitou bez náboženství*, nebo knihy Thomase Moora. Významná je individuální literatura, která pracuje s mýty, pohádkami, archetypy a vede nás k vnitřnímu růstu, jako například knihy Josepha Campbella, Jamese Hillmana, Roberta Blye, z žen mají velký přínos pro obnovení pramenů ženství a ducha ženské spirituality autorky jako Marion Woodmanová, Clarissa Pinkola Estés, Nancy Quals-Corbettová a z našich autorek bych přímo jmenovala pozoruhodnou knihu Terezie Dubinové *Kořeny ženské spirituality*.

Nenáboženská spiritualita v intencích nového paradigmatu pak vychází z metafyzických důsledků objevů v exaktních vědách. Tento pohled už otevřel se svým zájmem o kvantovou fyziku Carl Gustav Jung, který také jako první uvedl spiritualitu do akademického diskursu. Ohledně aktuálních odborných pojednání a syntéz, které nové horizonty ve vědě z různých úhlů otevírají, a to ať ve fyzice, astrofyzice, neurovědách, či biologii, a mění pohled na realitu, čerpám ze zahraničních autorů a studií. Když to velmi zjednoduším a zúžím na jeden aspekt, přinášejí nám poznání, že naše vědomí velmi pravděpodobně není vysvětlitelné na bázi naší současné znalosti fyzikálních zákonů a stále častěji se také objevuje hypotéza, že vědomí není věc, ale že je základní vlastností přírody. Z tohoto pohledu se duchovní stránka dostává do středu bytí. A to je i příznačné pro většinu populárně naučných knih zabývajících se novým paradigmatem, spiritualitu nelze oddělit od odborného zájmu autora, a tak už samy tyto knihy jsou hluboce transformativní.

Předchůdcem tohoto přístupu byl například Pierre Teilhard de Chardin, geolog a teolog přerůstající klasické křesťanské pojetí spirituality, nebo myslitel Rudolf Steiner. Významná je práce současného integrálního filosofa Kena Wilbera, množství podnětů plyne z transpersonální scény s hlavním

⇒ Dokončení rozhovoru na další straně vlevo dole.

Mindar.
Foto: <https://news.yahoo.com>.

⇒ *Dokončení rozhovoru z předchozích stran.* protagonistou, v USA žijícím Čechem Stanislavem Grofem, a zajímavý pokus o novou ontologii předkládá i Henryk Skolimowski. Z našich autorů je tím, kdo přináší odbornou část a zároveň se hluboce v tomto duchu dotýká i spirituality, zejména filosof a biolog Zdeněk Neubauer a pomalu se objevují populárně naučné překlady zahraničních vědců – jmenujme třeba Bruce H. Liptona či fyzika Amita Goswamiho. Z kvalitních autorů zabývajících se pouze péčí o duši,

nicméně z tohoto přesahu, můžeme jmenovat třeba Eckharta Tolleho, u nás bych ráda zmínila zesnulého českého mystika a jógína Eduarda Tomáše. V historickém průřezu bychom mohli jmenovat ještě řadu přínosných autorů. Nejdůležitější je dnes pro laika ale umět rozlišovat a mezi spirituálním brakem to opravdu kvalitní dokázat najít. ■

Medailonek autora je na straně 86.